

Тетруєв К.К., здобувач вищої освіти
третього (освітньо-наукового) рівня,
Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України,
м. Київ, Україна
Науковий керівник: Тарахонич Т.І., к.ю.н., с.н.с.

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ЯК ПРОЯВ ПРОТИПРАВНОЇ ПОВЕДІНКИ: ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ

Будь-які прояви протиправної поведінки вимагають належної кваліфікації для ефективного захисту потерпілих та встановлення покарання для винних осіб. Конституцією України кожному громадянину гарантується право на судовий захист своїх прав і свобод [1]. Не викликає сумнівів, що правильна кваліфікація злочину виступає необхідною умовою реалізації даного конституційного принципу [6, с. 4]. Тривалий час за вчинення правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством було передбачено лише адміністративну відповідальність, що було важливим кроком на шляху протидії домашньому насильству, але нажаль не достатньо ефективним.

Криміналізація домашнього насильства є підтвердження того, що в деяких випадках виникає необхідність встановлення кримінальної відповідальності до осіб, які вчиняють такі діяння. Адже, як показує практика, застосування моральних, адміністративних та інших заходів, не дають бажаного результату [3, с. 192].

Встановлення кримінальної відповідальності передбачає більш серйозні наслідки для винних осіб, що може знизити ризик повторення правопорушення, а саме: можливість потерпілим отримати належний захист і компенсацію за заподіяну шкоду, сприяння комплексному підходу до проблеми домашнього насильства та ефективному захисту жертв, створення спеціальних умов співробітництва між правоохоронними органами та іншими професійними службами, такими як соціальні працівники, психологи, медичні працівники тощо. Особливої ваги та значення набуває необхідність застосування обмежувальних заходів, які передбачені як КК України, так і КПК України [4]. Адже, при виявленні домашнього насильства ключовим моментом стає необхідність забезпечення подальшої безпеки жертвам такого правопорушення. Таким чином наявність кримінальної відповідальності за домашнє насильство створює ефективний та діючий механізм впливу на осіб, які вчиняють домашнє насильство та сприятиме зменшенню його поширення.

Акцентуємо увагу на тому, що ст.126-1 КК України домашнє насильство визначається як умисне систематичне вчинення фізичного,

психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи [2].

З огляду на зазначене, основний безпосередній об'єкт цього злочину буде альтернативним і залежатиме від характеру насильницьких дій та наслідків, які буде заподіяно [5, с. 99].

Проаналізувавши важливі позиції ККС ВС з цього питання, зокрема, в постанові від 14 червня 2022 року у справі 585/3184/20 було визначено ознаки об'єктивної сторони, а саме: ознакою об'єктивної сторони зазначеного кримінального правопорушення є систематичність фізичного, психологічного та економічного насильства. Тобто для кваліфікації дій винуватої особи важливо, що насильницькі дії вчиняються систематично, так як за вчинення одиничних діянь особа буде притягнута до адміністративної відповідальності. Узагальнивши практику Верховного Суду України, слід зазначити, що систематичність діянь передбачає багаторазове вчинення діяння, не менше трьох разів протягом фактичного року.

Кримінальне правопорушення, відповідальність за яке передбачено ст. 126-1 КК України, сконструйовано з матеріальним складом, тобто вважається завершеним у момент настання таких наслідків як фізичні чи психологічні страждання, розлади здоров'я, втрата працездатності, емоційна залежність чи погіршення якості життя потерпілої особи [7, с. 275].

Для визнання злочину таким, що пов'язаний із домашнім насильством звернемося до практики Верховного Суду України. ОП ККС вказали, що поняття «злочин, пов'язаний із домашнім насильством» не є відсилочним та у розумінні законодавця має комплексний характер та регламентується у різних сферах суспільних відносин. Згідно з висновком Постанови ОП ККС від 12.02.2020 у справі № 453/225/19, злочином пов'язаним із домашнім насильством, слід вважати будь-яке кримінальне правопорушення, обставини вчинення якого свідчать про наявність у діянні хоча б одного з елементів (ознак), перелічених у ст. 1 Закону № 2229-VIII, незалежно від того, чи вказано їх в інкримінованій статті КК як ознаки основного або кваліфікованого складу злочину [2].

Висновки: узагальнивши, слід підкреслити, що на даний момент є ряд позитивних зрушень в контексті кримінально-правової охорони осіб від домашнього насильства. Перш за все на це вплинуло приєднання України до Стамбульської конвенції. Цей крок став можливістю змінити ставлення до жертв домашнього насильства шляхом забезпечення їм справедливого

та ефективного судового захисту. Аналіз судової практики в свою чергу вказує на потребу конкретизації визначених у кримінальному законодавстві ознак домашнього насильства у ст.126-1. Кримінально-правова кваліфікація домашнього насильства свідчить про те, що це явище є надзвичайно актуальним та потребує правової визначеності злочинів, пов'язаних із домашнім насильством.

Література

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. С. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 30.01.2024).
2. Кримінальний кодекс України: Закон України № 2341-III від 5 квітня 2001 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 30.01.2024).
3. Драгоненко А.О. Соціальна обумовленість норм про кримінальну відповідальність за домашнє насильства. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 3. С. 190-193.
4. Зінсу О.І. Домашнє насильство (ст.126-1 КК України): деякі проблемні питання кримінально-правової кваліфікації. *Аналітично-порівняльне законодавство*. 2022. С. 279-286.
5. Мінка Т.П. Розмежування адміністративної та кримінальної відповідальності за вчинення домашнього насильства. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2019. С. 98-101.
6. Панов М.І. Загальні засади кваліфікації злочинів: лекція. Харків: Право, 2016. 104 с.
7. Панькевич В.М. До питання кримінальної відповідальності за домашнє насильство. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. С. 273-276.

УДК 340.1(043.2)

Ткачук О.С., д.ю.н., доцент,
Суддя Великої Палати Верховного Суду,
Вчений секретар Науково-консультативної ради
при Верховному Суді, м. Київ, Україна

НАЦІОНАЛЬНІ ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ПРИТЯГНЕННЯ РОСІЇ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА АГРЕСИВНУ ВІЙНУ В УКРАЇНІ

Вже десять років Україна веде національно-визвольну війну проти росії. Це одна з найбільш тривалих і кровопролитних війн в історії світу. Показовими є воля України до свободи і незалежності та героїзм Українського Народу, адже він протистоїть агресії країни, яка у кілька разів більше його за територією, ресурсами, чисельністю населення та збройних сил.